

tots jorns *ració* del convent», *Blanq*, *NCI* II, 306. La forma ultracorregida, *ració*, ja era vulgar a l'Edat Mitjana «és tengut lo senyor de la nau --- de doblar la *recció* als dits mariners, a fest' anyal», *Consolat*, capítol 100 (Pard, 137) entès popularment com si fos del ll *rectio* 'govern'; *racional* [princ S. xv, *Pacs*, *Doctr Moral*, *DAG*; en forma catalanitzada *reazonal* Llull, *Do Pu*, § 78 13]. *Mestre racional*, fou originàriament 'mestre dels comptes' [ll *ratio*]; *Ord Palatines* de 1344 (*CoDoACA* v, 80) *Racionalat* [*DAG*]. *Racionable* [fi S. xiv, *Boeci*] *Racioner* [Lab 1840, *racc*]. *Racioneta* *Racionalitat* [Lab 1840]. *Racionalisme* [1868, *SLitCosta*]; *racionalista* [id], menys usats: *racionallitzar*, *-onalització* *Racionatju* *Racionista* *Irracional* [Belv] *Lacav*. havia assajat *irraonable*; *irracionalitat* [Lab 1840] *Antirracional*, *antirracionalisme*, *-ista*

CPT: *Raciocini* [Lab 1840], i *raciocinar* [id].

Pro-rata, derivat del llatí *rerī* 'pensar, opinar, calcular', d'on és derivat *ratio*, pròpiament és abreujament de *pro rata parte* 'per part proporcional': «si per alguna causa, la hu se descontentava del altre, fet lo compte, y tornant-vos lo que, per *porrata*, conforme temps resta, sia yo desobligat, y vós, en llibertat d'amar-vos-ne», *OPou* (*ThPu*, 135). També es digué a *rata porció*: «no passa dia sense qu'es muiguen dos o tres munoveros a *rata porció*, calculeu es que haurà malalts en el lliu», *Canyissaes* (55) *Prorratar* *Prorratar*, *prorrategie* I veg *PORRAT*

Ratificar [1406] «Nós, renovellants e *ratificants* de nou totes les promences e obligacions que fetes vos havem», Carta del rei Martí al Comte d'Urgell, 22-iv-1406, segons els docs del Parlament de Casp, pres del b ll *ratificare*; *ratificació*, *-ficable*; *-ficador*, *-cator*. El negatiu de *rātus* era ll *irritus* 'no vàlid', d'on el tecnicisme jurídic *irrit* (no confondre amb *IRRITAR* 'causar irritació').

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS
tenir la raó d'algú, *per raó de*, *per raó que*, *raó* 'pro porció', 'exemple', *raó com*, *donar raó*, *tornar raó*, *raonable*, *raonablement*, *raonar*, *raonador*, *raonaire*, *raonal*, *raonament*, *raonamenta*, *raonar-se*, *enraonar*, *enraonament* (cf *infra*), *enraonada*, *enraonat*, *enraonamenta*, *enraonador*, *enraonament* (cf *supra*), *enraonadissa*, *enraonare*, ⁴*enraonamentari*, *enraonegar*, *enraonia*, *desenraonat*, *desenraonadament*, *raonar* 'parlar', *ragonar*, *enragonar*, *xerrar*, *raoner*, *raoneta*, *raonotes*, *desraó*, *desraonable*, *desraonablement*, *desraonat*, *arraonar*, *arrenar somms*, *arraonament*, *desarraonat*, *desarraonable*, *antiraó*, *malraonar*, *inraó*, *inraonable*, *ració*, *racional*, *mestre racional*, *racionalat*, *racionable*, *racioner*, *racioneta*, *racionalitat*, *racionalisme*, *racionalista*, *racionallitzar*, *racionalització*, *racionatju*, *racionista*, *irracional*, *irraonable*, *irracionalitat*, *antirracional*, *antirracionalisme*, *antirracionalista*, *raciocini*, *raciocinar*, *pro rata*, *a rata porció*, *prorratar*, *prorrategie*, *prorrategie*, *ratificar*, *ratificació*, *ratificable*, *ratificador*, *ratificatju*, *ratificatori*, *irrit*

Raol, *raola*, *raolar*, V. *raure* *Raonable*, *raonament*, *raonar*, *raonotes*, V. *rao* *Raor*, *raora*, *raorada*, *raorar*, *raorer*, *raoret*, V. *raure*

RAP, peix, 'Lophius piscatorius', peix propi de les costes catalanes, i d'alguna zona pròxima, a Andalusia i Marroc, origen incert: es diu que del ll *RAPUM* 'nap rodó', per comparació del gran cap d'aquell peix amb la forma aplatada d'aquella hortalissa (cf. *RABOSA* i *RABO* grossa cua); si es confirma que aquest peix és el que duia el nom de *rapus* en l'antiga llengua bàltica de Prússia, podria ser una relíquia pre-romana, evidentment sorotàptica, provinent d'aquest nom, que pròpiament sembla ser la denominació del gripau i de la idea d'"arrossegar-se', una cosa i altra en les llengües balto-eslaves, tenint en compte que en les altres llengües romàniques el rap porta el nom de 'peix gripau'. □ 1ª doc: 1790, 1802, i sembla figurar ja en llistes de c al S. xvi

Marc A. Orellana porta «*rap*, pl. *raps*» en el seu «Catálogo dels peixos que es crien e peixquen en lo mar de València» (Val. 1802, p. 7), amb una equivalència «cast [?] *rape*». Realment, aquest s'usa en alguns llocs de la costa andalusa: Medina Conde, *Conversaciones históricas malagueñas* (1790, 253): «*rape*: pez de boca grande, con dos cañas en la cabeza, y en sus puntas dos peloticas de carne, con las que engaña los pescados de que se mantiene». A penes, però, es pot dir que sigui un mot castellà, car és generalment inconegut en l'ús castellà d'Espanya i d'Amèrica, i el *DACEsp* no l'admeté en el seu dicc. en les eds. dels Ss XVIII i XIX (sí en la de 1925).

Segons la sàvia obra de Julius V. Carus, «*Prodromus Faunae Mediterraneae*» (t, 710, 711), bàsica en tot estudi ictiològic, el *Lophius piscatorius*, cat. *rap*, és un peix molt comú en les costes del Princ., Balears i P. Val, mentre que del domini castellà només esmenta l'Estret de Gibraltar. Altrament no en porta Carus, en el seu ric repertori de noms vulgars de peixos, res de semblant, ni entre els del *L. Pisc* ni de cap altre peix. ⁴ Sí que és conegut a la costa NO. d'Àfrica-Oman, *Ittionmia Araba*, p. 151, localitza «*rape*: Lophius piscatorius» a Larraix, Ceuta, Chafarinas, Melilla, Alhucemas i Orà. El mer fet que la consonant *p* no existeix en àrab, ja ens mostra que, com altres termes magrebins de pesca, aquest ha de ser manllevat del català. Del castellà tot indica el mateix.

En la nostra llengua, en canvi, és, i deu haver estat sempre, un nom ben conegut i usat pertot. Eusebi Pasqual (*BSAL* VII, 119n) digué que l'havia vist en llistes mallorquines de preus de peixos (sembla del S. XVI) (o XV-XVII?), junt amb *llop*, *reig*, *moll* etc. M'és ben conegut des de c. 1915, de Bna, Costa Brava, Maresme etc. Dels pescadors de StPolM. tinc nota de 1925, que distingeixen del rap, pròpiament dit, l'anomenat *rap fotaire* (*r fūtāyra*) que em descrivien «és un rap vell, negre; n'hi ha d'una, 2 i fins 3 roves de pes; amb un fetge molt gros, de menys estima que els altres» *fotaire* és manlleu de l'oc mod *fouteire*, pròpiament ⁶⁰ 'fotedor, copulador' (< -ITOR).